

Handläggare
Anna Forsström
Telefon: 08-50825085
Johanna Strauss
Telefon: 08-50825262

Till
Socialnämnden
2024-02-20

Socialtjänstinspektörernas årsrapport 2023

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas årsrapport.
2. Socialnämnden överlämnar rapporten till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnden överlämnar rapporten till samtliga stadsdelsnämnder.

Sammanfattning

Under våren 2023 har socialtjänstinspektörerna genomfört granskning i tre stadsdelsförvaltningar gällande tillämpningen av Lagen om Vård av Missbrukare i vissa fall (LVM). Under hösten 2023 granskades handläggningen av våld i nära relationer vid tre stadsdelsförvaltningar. Under året har även uppföljning genomförts gällande granskningen av barnhandläggning 2022.

Granskningen om tillämpningen av LVM visade att relevant formell dokumentation och beslut fanns i merparten av ärendena. Gällande det mer kvalitativa innehållet framkom att hållningen till att inleda LVM-utredning var för restriktiv vid de granskade enheterna och att LVM-vård undveks på ett långtgående sätt. Granskningen av handläggning av våld i nära relationer visade på god övergripande formell rättssäkerhet i handläggningen. Ett utvecklingsområde var likställighet gällande insatser för långsiktiga stödbehov och att analysera behoven utifrån särskild utsatthet.

Uppföljningarna av 2022 års granskning om barnärenden visar att granskningsresultaten använts som underlag i stadsdelsförvaltningarnas utvecklingsarbete och har bidragit till likställighet över staden.

Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner denna årsrapport.

Bakgrund

Aktuella granskningsteman valdes med utgångspunkt i tidigare rapporter från Socialförvaltningen^{1 2} och syftade till att erbjuda en fördjupad analys. Granskningarnas syfte är också att se över hur stadsdelsförvaltningarnas handläggning överensstämmer med lagstiftningens intentioner och stadens riktlinjer samt om lagstiftningen tillämpas på ett likställt sätt.

Granskningsarbetet planerades utifrån en granskningsmodell som dels bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet inom socialtjänsten och dels på de kvalitetsområden som 2010 utformats av Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR):

- Trygghet och säkerhet
- Självbestämmande och integritet
- Tillgänglighet
- Helhetssyn och samordning
- Kunskapsbaserad verksamhet
- Effektivitet

Ärendet

Under våren genomfördes kvalitetsgranskning om tillämpningen av LVM i stadsdelsförvaltningarna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö. Sammanlagt granskades 96 slumpvis utvalda förhandsbedömningar och LVM-utredningar från 2021-2022.

Under hösten genomfördes kvalitetsgranskning gällande handläggning av våld i nära relationer i stadsdelsförvaltningarna Farsta, Järva och Skärholmen. Sammanlagt granskades 60 ärenden från 2022-2023.

Under året har även uppföljning genomförts avseende kvalitetsgranskning om barnhandläggning från 2022 i stadsdelsförvaltningarna Farsta, Hägersten-Älvsjö, Järva, Skarpnäck, Södermalm och Östermalm.

De sammanfattande synpunkterna redovisas nedan utifrån några kvalitetsområden som ingår i Socialstyrelsens definition av god kvalitet.

Trygghet och säkerhet

Tillämpningen av LVM

Inga avgörande skillnader mellan enheterna framkom i hur tvångslagstiftningen tillämpades och relevant formell dokumentation fanns i merparten av LVM-handläggningen vid samtliga stadsdelsförvaltningar. Däremot fanns en tydligare

¹ Socialförvaltningen (2022) Rapport budgetuppdrag LVM dnr. 3.1.1-530/2022

² Socialförvaltningen (2023) Översyn av stadens stöd till den som utsätts för våld, sexuellt förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål

diskrepans mellan lagstiftningen och det kvalitativa innehållet på så sätt att hållningen till att inleda LVM-utredning ofta var för restriktiv. Vid samtliga enheter återfanns vidare ärenden där LVM-utredningen avslutades med hänvisning till samtycke till frivillig vård, men där de föreslagna insatserna inte matchade behoven och inte heller baserades på ett hållbart samtycke.

Våld i nära relation

Det granskade materialet präglades av en hög grad av dokumentation i form av adekvata beslut och underlag vilket visar på god övergripande formell rättssäkerhet i handläggningen. Utredningarna följde i hög grad handbokens anvisningar om hur våldet och dess konsekvenser ska utredas och dokumenteras.

I den absoluta merparten av ärenden där skyddsinsatser beviljades fick den enskilde en placering på skyddat boende. Bedömningarna kring behov av skyddat boende tycktes så gott som alltid vara baserade uteslutande på behovet av skalskydd. Resonemang om den våldsutsattas behov av psykosocialt stöd framkom sällan. I stadens riktlinjer framgår att det psykosociala stödet kan vara lika viktigt att erbjuda som skalskydd.³

Självbestämmande och integritet

Tillämpningen av LVM

Handläggningen visade generellt stor respekt för de enskildas integritet och självbestämmanderätt. I 40 procent av de granskade utredningarna hade socialtjänsten berört tillförlitligheten i den enskildes samtycke till frivilliga insatser, dock oftast kortfattat och utan motivering.

Våld i nära relation

Av de brukare som fick högsta farlighetsnivå i FREDA farlighetsbedömning⁴ fick majoriteten insatser som motsvarade behovet av skydd. I Skärholmen återfanns dock ett flertal ärenden med högsta farlighetsnivå där insatserna inte motsvarade behovet av skydd. Ofta handlade detta om ärenden där den enskilde endast ansökt om och beviljats stödsamtal vid RVC. Vid dialogmötet beskrev enheten att de arbetar motiverande utifrån den professionella bedömningen och försöker få personen att ta emot skydd. I granskningen återspeglades detta i låg grad i ärendedokumentationen.

³ Socialförvaltningen (2023) Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad

⁴ Socialstyrelsen (2014) Manual för FREDA – Standardiserade bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer

I så gott som alla ärenden var den enskildes delaktighet och inflytande tydlig i handläggningen vilket visar på gott socialt arbete, präglat av lyhördhet och respekt för den enskildes integritet.

Helhetssyn och samordning

Tillämpningen av LVM

I de granskade utredningarna förhöll sig den avslutande bedömningen generellt enbart till den enskildes hälsa. Övriga indikationer var sällan väl belysta, även vad gäller exempelvis unga personer där den sociala indikationen hade varit tillämplig.

Barnrättsperspektivet är ett tydligt utvecklingsområde för samtliga stadsdelsförvaltningar då en stor andel av de granskade ärendena saknade information om barn fanns i relation till den enskilde eller inte, samt information huruvida den inkomna LVM-anmälan hade förts över till barn- och ungdomsenheten.

Våld i nära relation

Skillnader i likställigheten framträdde i granskningen vad gäller stöd till stadigvarande boende där Järva och Farsta använder sig av SHIS-boenden medan Skärholmen har en uttalad praxis att inte använda sig av SHIS boendeinsatser alls inom RVT. Istället kan dessa insatser beviljas av enheten för ekonomiskt bistånd, som då i praktiken blir ansvariga för de våldsutsattas behov av stöd till stadigvarande boende.

I de granskade ärendena belyste utredningarna den enskildes eventuella särskilda utsattheter väl. Det saknades dock ofta en *analys* kring hur den särskilda utsattheten påverkade den enskilde, om socialtjänstens insats behövde anpassas, eller om samverkan med andra aktörer planerades för att samordna och anpassa utifrån den enskildes särskilda behov.

Barnrättsperspektivet var en tydlig styrka i det granskade materialet på så sätt att barnets situation var väl uppmärksammat i vuxenhandläggningen.

Kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet

Tillämpningen av LVM

En stor del av både förhandsbedömningarna och utredningarna avslutades med hänvisning till att behovet kunde tillgodoses genom frivillig vård. I många av dessa ärenden genomförde den enskilde dock inte den planering som gjorts upp. Socialtjänstinspektörerna saknade i en majoritet av dessa ärenden att ställningstagande till LVM gjordes på nytt.

Våld i nära relation

En tydlig styrka vid samtliga förvaltningar var att merparten av ärenden innefattade standardiserade bedömningsmetoder som en del av utredningen, som regel FREDA.

Uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck förekom relativt sällan i det granskade materialet. Detta skulle kunna handla om urvalet men kan också vara en signal om att socialtjänsten inte lyckas fånga upp hedersaspekter i våldsärenden.

Socialförvaltningen kommer under 2024 ha hedersrelaterat våld och förtryck som ett särskilt fokusområde vilket innebär att frågan kommer att följas löpande.

Vid samtliga enheter i granskningen fanns en uttalad praxis kring de enskilda beslutens tidsomfattning. Det vanligaste var att placeringar på skyddat boende beviljades två – tre veckor i taget vilket var likställt mellan stadsdelsförvaltningarna. Praxis med enbart ett par veckors tidshorisont är dock förenat med stora negativa konsekvenser för de våldsutsatta. Kort framförhållning försvårar förutsättningarna för en behandlingsplanering såväl för den våldsutsatta som för medföljande barn. Det är viktigt att brukarens individuella förutsättningar och behov ges inflytande i relation till generella rutiner kring beslut.

Tillgänglighet

Tillämpningen av LVM

Personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) var påfallande överrepresenterade, där 60 procent av de som var aktuella för utredning hade någon form av NPF-diagnos. Mot bakgrund av detta finns det skäl att systematiskt prioritera kunskap, bemötande och anpassningar kopplade specifikt till verksamheten såväl i myndighetsutövningen som vid utförarsidan.

Våld i nära relation

Såväl i utvärderingen av RVC⁵ som vid dialogmötena med enheterna diskuterades behovet av mer praktiskt stöd till våldsutsatta, framför allt avseende personer med särskild utsatthet såsom samsjuklighet, bristande orientering i samhället eller funktionsnedsättning. Socialsekreterare från de tre granskade stadsdelsförvaltningarna beskrev att de ger praktiskt stöd i den omfattning de kan, men att utrymmet ofta är begränsat med hänvisning till arbetsbelastningen. Socialtjänstens arbete med våldsutsatta behöver fortsätta att utvecklas och individuella lösningar utifrån den enskildas behov behöver hittas eller skapas.

Jämställdhetsanalys

Tillämpningen av LVM

De ärenden som ingick i granskningen rörde fler män än kvinnor vilket motsvarar hur fördelningen ser ut vid stadsförvaltningarnas missbruks-/beroendeenheter, där majoriteten som är aktuella för utredning och insatser är män.⁶ Anmälan till barn- och ungdomsenheterna gjordes generellt i låg utsträckning i granskningen. De anmälningar som faktiskt upprättades rörde i högre grad kvinnor med barn än män med barn. En hypotes till varför det ser ut så skulle kunna vara att kvinnor oftare lever med barnen nära sig.⁷

Männen hade oftare fysisk ohälsa vilket sannolikt beror på att de var äldre och hunnit ådra sig mer ohälsa till följd av missbruket och livssituationen. Det totala underlaget är dock litet vilket gör det svårt att dra några riktiga slutsatser i en jämställdhetsanalys. I forskning om missbruk betonas att mer kartläggning och kunskap behövs gällande kvinnor i missbruk.⁸

Våld i nära relation

I granskningen ingick fler kvinnor än män vilket motsvarar hur fördelningen ser ut vid stadsdelsförvaltningarnas RVT, där majoriteten som är aktuella för utredning och insatser är kvinnor.⁹ Utifrån att endast ett av 60 ärenden rörde en man kunde inga slutsatser dras om skillnader i handläggningen utifrån kön. Det är av stor vikt att insatser görs så att fler våldsutsatta grupper i samhället nås, däribland män i både heterosexuella och homosexuella relationer vilka många gånger kan undvika att söka hjälp på grund av rädsla för att inte bli trodda såväl som på grund av skam.¹⁰

Uppföljning

Under 2023 har uppföljning genomförts av 2022 års granskning avseende barnhandläggning. I uppföljningen framkom att de granskade stadsdelsförvaltningarna har utvecklat sina verksamheter utifrån resultaten genom att utveckla sina arbetssätt och rutiner utifrån de utvecklingsområden som framkom i granskningen. Flera av enheterna har också arbetat med att stärka barns delaktighet, att motivera till insatser och att använda utredningen som ett förändringsverktyg.

⁶ Socialförvaltningen (2023) Socialtjänstrapporten 2022

⁷ Socialförvaltningen (2023) Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2022

⁸ Länsstyrelsen Västmanlands län (2021) Vem ser oss? En studie om kvinnor i missbruk och deras upplevelser av våld i nära relation

⁹ Socialförvaltningen (2023) Socialtjänstrapporten 2022

¹⁰ Mäns utsatthet för våld i nära relationer – Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) – Uppsala universitet (uu.se)

Planering 2024

Socialtjänstinspektörerna kommer under våren 2024 att granska förhandsbedömningar inom barn- och ungdomsenheterna vid samtliga elva stadsdelsförvaltningar. Under hösten granskas öppenvårdsinsatsen familjebehandling vid tre stadsdelsförvaltningar. Respektive granskning dokumenteras i varsin rapport som överlämnas till socialnämnden i juni och december 2024.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för strategi och utveckling. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 14 februari 2024. Funktionshinderrådet har haft möjlighet att behandla ärendet den 15 februari 2024.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas årsrapport för 2023.

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilaga

1. Socialtjänstinspektörernas årsrapport 2023

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2024-02-09
Lina Blombergsson, Avdelningschef	2024-02-08